

Слісєєва С. В.,

старший викладач кафедри теорії
та практики перекладу з англійської мови

Чорноморського національного університету імені Петра Могили

ОСОБЛИВОСТІ СУБТИТРУВАННЯ ЯК НАПРЯМУ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. Статтю присвячено актуальній проблемі в галузі перекладу – вивченню особливостей створення субтитрів до відеоматеріалів. Особливу увагу приділено факторам формування субтитрів із лінгвістичної точки зору та труднощам, з якими стикаються перекладачі в процесі створення субтитрів до відеоматеріалу. У статті розглядаються методи, які використовуються перекладачами під час виконання субтитрування, акцентуючи увагу на можливості компресії, опущень та скорочувань під час створення субтитрів. Установлено, що субтитрам властива ситуативна прив'язаність. Щодо методів, які вживаються перекладачами у субтитруванні, то сьогодні використовуються метод ефірного титрування.

Ключові слова: субтитр, аудіовізуальний переклад, рядок, кадр, особливості, трансформація, компресія, опущення, перекладач, еквівалент, трудність, відеозображення, колір, шрифт, ритм.

Постановка проблеми. Натепер аудіовізуальний переклад є самостійною галуззю дослідження. У процесі аудіовізуального перекладу перекладач стикається не просто із семантичним перекодуванням сенсів, але і з деякими обмеженнями, які виходять за межі мови і стосуються побудови, структури і синтаксису візуального ряду відеоматеріалу.

Одиницею аудіовізуального перекладу є кіносцена (кіноподія). Над фільмом зазвичай працює «колективний автор», тобто група фахівців у певних вузьких сферах діяльності кінематографа, і звертається до цільової аудиторії на різних мовах. Наприклад, режисер – на мові образів, актор – на мові слів, міміки і жесту, композитор – на мові музики і т.д. Було встановлено, що глядачеві доводиться сприймати 15 семіотичних систем. Перекладач аудіовізуального контенту повинен побачити усі семіотичні системи, правильно зрозуміти і врахувати їх у перекладі. Тому аудіовізуальний переклад можна назвати інтерсеміотичним [1].

Під час створення фільмів потреба в перекладі не враховується. Тому сценаристи і режисери вважають за краще візуально обігрувати метафори, ідіоми та інші мовні особливості.

До найпоширеніших видів аудіовізуального перекладу належить субтитрування (subtitling), дублювання (dubbing) і переклад для закадрового озвучування (voice-over). Під субтитрами розуміється текстовий супровід відеоряду, який дублює або доповнює звукову доріжку.

Проблематику відтворення субтитрів у відеоматеріалах розглядали такі фахівці: А. Козуляев, Е. Маленова, Л. Яковлева, И. Ткачова, И. Рукенглаз, Е. Janecová, Е. Bartoll, Р. Orero, Т. Tomasziewicz та інші.

У сучасному мовознавстві залишається актуальним дослідження відтворення субтитрів, що пояснюється процесом глобалізації і використанням великої кількості відео інформації з різних частин світу. Крім того, відсутній системний опис ка-

тегоріальних ознак, який дозволив би створити функціональну типологію текстів аудіовізуального матеріалу.

Метою статті є висвітлення особливостей та труднощів, пов'язаних із перекладом аудіовізуального матеріалу за допомогою субтитрів.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань: 1) надати визначення поняттю «субтитр»; 2) визначити основний спосіб субтитрування; 3) визначити труднощі процесу субтитрування; 4) описати основні правила створення субтитрів.

Наведемо та проаналізуємо сучасні визначення поняття «субтитр». Субтитр – це напис, розташований у нижній частині кадру. Текст субтитру є перекладом іншою мовою слів актора (диктора) або напису. Субтитрами також забезпечуються фільми для глухих [2, с. 908].

Субтитр – напис на нижній частині кадру кінофільму, що є коротким перекладом іншомовного діалогу (чи взагалі тексту) мовою, зрозумілою глядачам [3, с. 752].

Субтитр – в кіно і на телебаченні: напис під зображенням, усередині кадру [4, с. 766].

Субтитр – напис у нижній частині кадру кінофільму, який є записом або перекладом мови персонажів [5, с. 651].

У статті буде розглядатися субтитр як напис у нижній частині кадру кінофільму, що є коротким перекладом іншомовного діалогу (чи взагалі тексту) мовою, зрозумілою глядачам.

Можна сказати, що переклад за допомогою субтитрів є адаптацією оригінальних діалогів відповідно до потреб іншомовної цільової аудиторії, оскільки за цього виду перекладу виникає необхідність забезпечення семантичної і формальної еквівалентності між початковим і перекладеним текстами.

Згідно з усім вищевикладеним визначенням поняття «субтитр», можна зробити висновок про те, що усі вони призводять до однієї загальної особливості перекладу – необхідності ущільнення (компресії) оригінального звучного тексту для відображення його у вигляді субтитрів. Результатом цієї компресії є одна з перекладацьких трансформацій – опущення мовних елементів, що має на увазі відмову від передання в тексті перекладу семантично надмірних мовних одиниць.

Наприклад, такі мовні одиниці, як *well, you know, you see, atm, as I say*, etc. можуть бути опущені без втрати смислового навантаження речення. Так само вирази *yes, sorry, thanks, no, ok* можуть бути опущені, оскільки у фільмах при хорошому звуці і вимові їх можна чітко почути і зрозуміти. Але все залежить від комунікативної ситуації і не завжди подібне опущення може бути доречним. Одним із прикладів може служити нечітка вимова або вимова в сленговому варіанті: *okey - dokey, tha, yur, nup*, etc..

Якщо в тексті зустрічаються двоскладові прикметники і говір, у якого є односкладові еквіваленти в мові перекладу,

то в субтитрах замість двоскладових використовуються їх однокладові еквіваленти. Під час зміни синтаксичних структур у субтитрах складніші синтаксичні конструкції замінюються простими, оскільки вони легше сприймаються. Але за цих умов обов'язково має зберігатися баланс між семантичним аспектом (збереження смислового навантаження), прагматичним аспектом (збереження функції тексту-оригіналу) і стилістичним (збереження первинного стилю).

Також опущення в українському перекладі може супроводжуватися об'єднанням декількох речень в одне.

Вимушена компресія тексту під час перекладу може бути необхідною також тоді, коли перекладач передбачає у подальшому збільшення об'єму тексту за рахунок власних доповнень чи описів. Перекладацька трансформація опущення повинна відповідати мовним і стилістичним нормам мови перекладу.

Наступною особливістю та складністю для перекладача є необхідність поміщати переклад в обмежену кількість рядків і знаків, що зумовлено міжнародними стандартами швидкості читання та відображення субтитрів на екрані. Стандартна кількість рядків на екрані – два. Більшу кількість рядків людина сприймати не спроможна в дуже обмежений період часу. Людина сприймає текст одночасно з картинкою. Багато тексту на одну картинку притуплює сприйняття, третій рядок вислизає від уваги. Перший рядок сприймається найяскравіше. Тому (за можливості) в нього намагаються помістити основний сенс фрази. Довжина рядка не повинна перевищувати 35 символів, рахуючи пропуски і розділові знаки (з урахуванням часу перебування на екрані). Причина такого обмеження – середня швидкість читання. Крім того, чим довший рядок, тим складніше його прочитати, не відволікаючись від зображення.

Згідно з існуючими правилами оформлення субтитрів, час показу субтитрів (тривалість) такий:

Однорядковий субтитр

1 слово (до 10 знаків)	1–1,5 сек.
10–35 знаків	2 сек.

Дворядковий субтитр

1-й рядок — 35 знаків 2-й рядок — до 10 знаків	3,5 сек.
1-й рядок — 35 знаків 2-й рядок — до 25 знаків	4 сек.
1-й рядок — 35 знаків 2-й рядок — до 35 знаків	5–6 сек.

Відстань між репліками має бути мінімум 8 кадрів (приблизно третина секунди). Це час «відпочинку ока», оскільки мигтіння фраз без проміжку утрудняє сприйняття.

Колір субтитрів має бути білий або тьмяно-жовтий, і з тонкою чорною окантовкою, оскільки щодо кольорової картини білий колір сприймається найкраще.

Шрифт має бути простим, не занадто жирним, букви не повинні зливатися. У субтитрах використовується добре читаний шрифт Arial. Це основний шрифт у світовій практиці створення субтитрів. Також, застосовують й інші шрифти, наприклад, Times new roman, Tahoma.

Особливу складність становить прив'язка зміни субтитрів до зміни планів у кадрі, що технологічно скорочує час і простір у перекладі. Раніше у фільмах швидкість зміни планів була менша. Тому перекладачеві доводиться брати до уваги зміну

планів, побудову монтажу та прискорення темпу подання інформації глядачам.

Перекладачеві доводиться формувати остаточний текст згідно з низкою зовнішніх параметрів, які впливають на побудову тексту. Деякі з них стосуються власне програми відтворення субтитрів, деякі – суті субтитрів як форми подання матеріалу, деякі – до текстових і паратекстових особливостей аудіовізуального матеріалу, наприклад, міміка, інтонація, жести персонажів. Натепер до таких факторів можна додати ще вид пристрою, на якому відображається матеріал, тому що субтитрування фільмів для гаджетів із порівняно маленькими екранами, наприклад, inflight-плеєрів, планшетів, смартфонів, потребує «підгону» перекладу під можливості читання з маленького екрану [6].

Важливим аспектом під час створення субтитрів є відеозображення на екрані. Під час перекладу необхідно дивитися на екран, оскільки актори часто вживають мову жестів замість слів. Текст перекладу відрізнятиметься від оригіналу саме через наявність великої кількості невербальних складників кіносцени. Наприклад, під час перекладу болгарського фільму зустрічається кивок головою, що у Болгарії означає незгоду, тоді як у більшості інших країн світу він сприймається як згода. Або, наприклад, у британських фільмах дуже часто використовується такий жест, як торкання носа. Його використовують, коли говорять про який-небудь секрет. Уважається, що його походження пов'язане з такими виразами, як *Don't be nosy* («Це тебе не торкається») і *Don't poke your nose into other people's business* («Не сунь свій ніс в чужі справи»). Або ж з грою слів *nose-knows* (ніс-знає).

Основним принципом субтитрування є ритм читання. Редукція обсягу субтитрів не носить механічний характер. Перекладач повинен задати для глядача ритм читання субтитрів, тобто поєднання обсягу текстової інформації, яка буде присутня на екрані впродовж усього часу показу фільму і швидкості.

Висновки. Загальною особливістю перекладу в процесі субтитрування є така перекладацька трансформація, як опущення мовних елементів, що має на увазі відмову від передання в тексті перекладу семантично надмірних мовних одиниць. Наступною особливістю та складністю для перекладача є необхідність поміщати переклад в обмежену кількість рядків і знаків, що зумовлено міжнародними стандартами швидкості читання та відображення субтитрів на екрані. Особливу складність становить прив'язка зміни субтитрів до зміни планів у кадрі.

Подальше вивчення особливостей створення субтитрів дозволить покращити переклад аудіовізуального матеріалу як напрям перекладацької діяльності.

Література:

1. Якобсон Р. О лингвистических аспектах перевода. Вопросы теории перевода в зарубежной лингвистике. Москва, 1978. С. 16-24.
2. Советский энциклопедический словарь / гл. ред. А. Прохоров. Москва, 1985. С. 908.
3. Современный словарь иностранных слов. Санкт-Петербург., 1994. С. 609, 752.
4. Ожегов, С. и Шведова Н. Словарь русского языка. Москва, 1989. С. 766.
5. Толковый словарь русского языка / Под ред. проф. Л. Крысина. Москва, 1989. С. 150, 651.
6. Козуляев А. Аудиовизуальный полисемантический перевод как особая форма переводческой деятельности. Обучение данному виду перевода.

7. Национальная лига переводчиков. URL: <http://www.russian-translators.ru/about/editorial/audiovizualnyeperevod/>.

Елисеева С. В. Особенности субтитрования как направления переводческой деятельности

Аннотация. Статья посвящена актуальной проблеме в отрасли перевода – изучению особенностей создания субтитров к видеоматериалам. Особое внимание уделено факторам формирования субтитров с лингвистической точки зрения и трудностям, с которыми сталкиваются переводчики в процессе создания субтитров к видеоматериалу. В статье рассматриваются методы, которые используются переводчиками при выполнении субтитрования, акцентируя внимание на возможности компрессии, опущений и сокращений при создании субтитров. Установлено, что субтитрам свойственна ситуативная привязанность. Относительно методов, которые употребляются переводчиками при субтитровании, то в настоящее время в основном используется метод эфирного титрования.

Ключевые слова: субтитр, аудиовизуальный перевод, строка, кадр, особенности, трансформация, компрессия,

опущение, переводчик, эквивалент, трудность, видеоизображение, цвет, шрифт, ритм.

Yeliseieva S. Features of the subtitling as a direction of translation activity

Summary. The article is devoted to the actual problem in the translation industry – the study of the peculiarities of creating subtitles for video materials. Particular attention is paid to the factors of the subtitles formation from a linguistic point of view and the difficulties which translators faced with in the process of creating subtitles for video material. There are discussed the methods used by translators while the process of subtitling in the article, emphasizing the possibility of compression, omissions and contractions when creating subtitles. It is established that the subtitles are characterized by situational attachment. Concerning the methods used by translators for subtitling, the method of air-titration is mainly used at the present time.

Key words: subtitling, audiovisual translation, string, frame, features, transformation, compression, omission, translator, equivalent, difficulty, video, color, font, rhythm.